

maar separatisme¹³⁾ als wij ons onttrokken aan de Geref. Kerk of Kerken¹⁴⁾?

Dit is, in groote trekken, de houding van prof. Lindeboom geweest.

E. D. KRAAN.

¹³⁾ Deze spatieering is van mij E. D. K.

¹⁴⁾ i.a.p., blz. 17.

ZENDING EN EVANGELISATIE

Incidenteele samenwerking.

De vraag over samenwerking is onder ons in de laatste tijden met bijzondere klem aan de orde gesteld. Door allerlei omstandigheden. De aanleiding is vermoedelijk wel geweest, althans in sterke mate, de bekende geschiedenis van het ter ziele gegane Deventer kwartel.

En op de Synode van Middelburg is deze kwestie van alle kanten bekeken.

Van verschillende zijden is de aangenomen houding bezien. Reeds voor de Synode samenkwam, is een brochure verschenen van den heer Bruins, die een warm pleidooi deed hooren voor zoo breed en intensief mogelijke samenwerking.

Niet daarover wil ik het hebben; in de pers is hierover in den breede gediscussieerd. Maar de heer Bruins heeft ook mij in het debat betrokken door gewag te maken in zijn brochure van den arbeid onder de te werk gestelde werklozen in de Rijkswerkverschaffingen.

Over deze kwestie wil ik daarom een woord zeggen.

De heer Bruins wil bewijzen, dat deze arbeid Evangelisatie is en op grond daarvan mij beschuldigen van inconsequentie; omdat ik vroeger in dit blad schreef dat permanente samenwerking niet mogelijk is, terwijl ik dat hier toch wel doe.

In antwoord daarop een dubbele opmerking.

In de eerste plaats is het hier bedoelde werk niet te vereenzelvigen met Evangelisatie. Het wordt verricht onder menschen van Protestantischen huize, waarvan een bepaald, en een groeiend deel, behoort tot wat ik moge noemen: de orthodoxen; waarvan zelfs velen lid zijn van een Gereformeerde Kerk. Maar daardoor is dan ook bepaald, dat deze arbeid met Evangelisatie niet mag worden vereenzelvigd.

Ja, het evangeliseert óók; o, zonder twijfel; maar is er één tak van Christelijken arbeid, in het publiek verricht, die niet evangeliseert? Kunnen we ooit in het openbaar, voor het oog der „wereld“ iets doen voor het Koninkrijk Gods, dat niet evangeliseert?

En toch, dat noemen we géén Evangelisatie. Dat is niet de Evangelisatie, waarvoor onze Kerken het spoor hebben getrokken en waarover de Synode van Middelburg een besluit genomen heeft.

De Evangelisatie, waarover het gaat, waarvoor de lijnen getrokken zijn, is de arbeid aan de van God en Zijn Woord en Zijn Kerk vervreemden, om hun te prediken het Evangelie. Alle andere arbeid, die wel óók evangeliseert, maar zich tot het hierboven gezegde niet bepaalt, is niet, wat wij Evangelisatie noemen en waarover het gaat.

De heer Bruins mag niet zeggen, dat wij principiëel nooit een scheidslijn kunnen trekken — want dat is niet geheel juist. Iets anders gezegd, zou het juist zijn: praktisch kunnen we heel vaak de scheidslijn niet trekken; volkomen eens.

Maar, de praktijk bepaalt niet, wat het principieel zal zijn. En niet de praktijk maakt uit, wat Evangelisatie is, maar het principieel. Het principieel heeft onder ons volkomen zekerheid; d.w.z. de vraag, wat Evangelisatie is; zie boven. De praktijk wijst aan, dat behalve dien speciaal arbeid der Evangelisatie er ook nog evangeliseerend wordt gewerkt op allerlei andere manier, doordat praktisch niet steeds de scheidslijnen te trekken zijn; wie deelt nu als Christen zijn leven in hokjes in; wie waakt nu angstvallig, om alleen, wanneer hij het bepaalde gebied der Evangelisatie betreedt, te laten zien en hooren aan anderen, aan verlorenen, wat het Evangelie der genade is?

Maar wanneer iemand dan iets doet, waarbij hij óók evangeliseert, dan doet hij daarom nog niet 't werk der Evangelisatie, die van de Kerk uit moet gaan!

Of anders zou men de stelling moeten aandurven, dat de Kerk al dien arbeid op zich moet nemen, krachtens het principieel. Dan zou, ik wil één voorbeeld noemen, de Kerk aan zich moeten trekken de Christelijke krankzinnigen-verzorging, omdat daar óók wordt geëvangeliëerd; en de Gereformeerde Ziekenhuizen, omdat daar eveneens wordt geëvangeliëerd; de Christelijke pers; de Christelijke school, enzovoort.

De fout, die de heer Bruins maakt, is deze, dat hij niet voldoende heeft onderscheiden tusschen de Evangelisatie, die niets anders doet, dan opzettelijk evangeliseeren (dat is arbeid van de Kerk; ik geloof niet, dat permanente samenwerking daarin mogelijk is, zelfs niet tusschen Christenen van precies dezelfde belijdenis) — en allerlei Christelijken arbeid, die dat engere doel niet heeft, maar

die door haar praktijk onophoudelijk óók evangeliseert. Dat is arbeid, die de Kerk als instituut onmogelijk kan doen, wil ze niet Roomsche worden en heel het Christelijke leven trekken in haar invloedssfeer en onder haar directe leiding.

Voor wat dezen arbeid betreft, moet ik echter nog een tweede opmerking maken.

De heer Bruins neme me niet kwalijk, wanneer ik zeg, dat hij ook op een tweede manier het geheel bijzondere van den arbeid onder de werklozen niet in het oog gehouden heeft.

Er zijn een groot aantal werklozen, in de Rijkswerkverschaffing te werk gesteld. Vogels van diverse pluimage. Gereformeerden, orthodoxe Hervormden, Chr. Gereformeerden, enz. En verder een zeer groot getal ongeloofigen en verdoolden.

Daarom zal nu worden gearbeid. Door wie? Zouden dus, wanneer Gereformeerden als ik de lijnen precies hadden willen trekken, de Gereformeerde Kerken in de buurt, dus b.v. in Steenwijk, Almelo, Geesteren-Gelselaar, enz. eens hebben moeten besluiten, den arbeid ter hand te nemen, en er iemand op uit moeten zenden, om onder die menschen te brengen het Evangelie?

Zou b.v. de Kerk van Deventer een dienaar des Woords hebben moeten aanwijzen voor dien arbeid?

Maar misschien is het bekend, dat een dergelijke wijze van doen op een volkomen mislukking zou zijn uitgelopen.

Want, niet te vergeten: in de kampen der te werk gestelden staan we op Regeeringsterrein. Niemand, die zonder verlof van de Overheid zelfs het terrein betreden mag.

En de Regeering zou aan de Gereformeerde Kerk van Deventer geen verlof hebben gegeven voor het werk. Want de Regeering zelf heeft, toen deze arbeid in het zicht kwam, iets gedaan. Ze heeft bevorderd, dat de geestelijke verzorging van de Protestantische arbeiders werd ter hand genomen, en de twee daarvoor benoemde werkers werden gesalarieerd. Dat werk moest door één Protestantisch-Christelijk Comité worden ter hand genomen.

Hier bleef er dus geen keuze overig. De vraag, of de Kerken het zouden doen alleen, of dat ze met anderen zouden samenwerken, gelijk het nu is, kwam niet ter sprake.

Die kunnen we wel bespreken, als we staan op terrein, waar ieder vrij is en dat dus in zekeren zin aan ieder toebehoort, althans voor ieder toegankelijk is; maar waar we op regeeringsterrein staan, is de zaak geheel anders. Daar heeft de Regeering het recht, en niet de Kerk.

Zoo wel formeel, wat de organisatie en haar totstandkoming, als wat het karakter van den arbeid zelf betreft, heeft de heer Bruins de dingen niet goed gezien in zijn brochure, die van groote liefde voor het samengaan van Christenen getuigenis aflegt.

Maar — men kan ook warm voor iets gevoelen, en toch de plank mislaan.

C. B.

PERSSCHOUWT

Ds Hilbers en „De Wakker“.

Indertijd heeft „De Wakker“ (redacteur S. te A.) getracht, tusschen „De Heraut“ en „De Reformatie“ een tegenstelling te helpen creëren inzake de kerk, en de pluriformiteit, en de vraag, of het aantal „ware kerken“ te vermeerderen viel naar het welgevallen des oogenblik. „De Wakker“ vond toen, dat er toch maar heel wat ware kerken waren; ik merkte op, dat dat blad het nu wel zoo zei, naar de gelegenheid des oogenblik, maar dat het blad zelf, en de Apeldoornsche school, en de curator Hilbers het allerminst heusch ernstig zoo bedoelden.

Thans schrijft in de „Chr. Geref. Kerkbode van Groningen en omstreken“ Ds A. H. Hilbers, curator van Apeldoorn, in een aankondiging van Dr B. Wielenga's boekje over „De Reformatie van '34“:

Dat H. de Cock van de Herv. Kerk zich afscheidde, omdat zij naar Art. 28 en 29 de valsche Kerk was, is door de Doleantie-mannen nooit aanvaard, maar toch de eenige confessioneele grond voor afscheiding. De Geref. Belijdenis kent niet een, of twee, of drie methodes van kerkreformatie, maar slechts één, n.l. die der Afscheiding, om daardoor weder te keeren tot de zuivere kerk. Maar hier voelt men, dat de schrijver verkeert in een Gereformeerde Kerk met twee stroomingen; n.l. die der Afscheiding en Doleantie. Beide wil men volle rechten toekennen, ofschoon dit niet gaat.

Een poosje later wordt gezegd, dat de „Christelijke Gereformeerden“

het beginsel der Afscheiding als het eenig juiste beoordeelen naar de Geref. Belijdenis.

Ik zeg natuurlijk volstrekt niet, dat ik het met dezen schrijver eens ben. Ik zeg alleen maar, dat dit de oude

Chr. Geref. klanken zijn, en dat „De Wakker“ daarmee in strijd kwam, zonder dat serieus te willen volhouden.

De reactie der Gereformeerde pers op Prof. Visschers geschrift.

Prof. Dr H. Visscher blijkt eenigermate kennis te hebben genomen van de antwoorden, die de Gereformeerde pers op zijn zoogenaamde critiek hooren liet. Zakelijk bescheid ontbreekt ook nu, slechts herhaalt hij zijn acte van zitting-neming in den Stoel des Patroons des Eenvoudigen Gereformeerden Volks. Hij fantaseert, dat Dr Kaajan „blijkbaar innerlijk genot“ „smaakte bij het „spulen“ der godvreezende, oud-Gereformeerde, eenvoudige menschen“, welk oud-Gereformeerde volk door Dr Kaajan „gesmaad“ heet. Ieder, die niet blind is, weet, dat dit onwaar is. Dr Kaajan heeft niet het volk gesmaad, maar bepaalde ondeugden van een heel klein quantum van dat volk geweigerd normgevend te noemen, en aan de eigenwijsheid het recht ontzegd, altijd maar te doen, alsof zij goddelijke genadegift, alsof zij hogere wijsheid was.

Het is goed, de stem van een van Prof. Visschers oud-leerlingen te hooren, Ds Couvée. Deze schrijft in zijn „Mededeelingen“:

Hij noemt de geheele Synode en haar geest als van „grenzeloze oppervlakkigheid“. Hoe oppervlakkig is dit oordeel! Wij verstaan niet, hoe een kundig man als onze geachte oud-Leermeester zoo weinig objectief oordeelt en zich dermate opwindt, dat hij, zijn naam voegend in het weinig benijdenswaardig gezelschap van Ds Kersten, der geheele Synode aanwrijft, wat hoogstens blijft voor rekening van één der sprekers. „Grenzeloos oppervlakkig“. Het woord is aan Professor Visschers pen niet vreemd. Hij leze zelf eens na zijn „Tijd rijpt“, waarin hij ook al „grenzeloze oppervlakkigheid“ meent op te merken „bij hen, van wie men krachtens hunne ontwikkeling althans voorzichtigheid mocht verwachten“. „Wie van zekere groep verschilt, wordt fluks van een ketterisch etiket voorzien, den volke voorgesteld.“ „Geen wonder, dat zulke groote en vrome woorden inslaan.“ Ach, wat groote en wat vrome woorden en wat etiketten gebruikt hij zelf thans tegen wie hem het naast staat! Waarom? Waarom? Omdat hij persoonlijk geprikkeld is tegen dezen of genen Gereformeerde? Staak toch eens dat klein gedoe en word weer groot, zooals gij groot waart in het zien en stellen van de dingen in uw boekwerk en op college. Iemand, die de „Groene Amsterdammer“ en nog wel andere „uit de revolutie stammende“ bladen bezigt als spreekgestoelte tegen eigen broederschap, moest den valke van de Veluwe door Gods Geest bezielde liederen niet voorstellen als „stammend uit de dagen der revolutie“. De malie bundel moge van 1895 zijn. De Hoogleraar Visscher is toch nog gewoon naar de bron te gaan en kan het weten, dat menig lied uit dien bundel, bijv. Luthers zegezing, stamt uit den jare 1530 en andere aanbevolen liederen stammen van den contra-revolutionnaire Da Costa. Wat kunnen voortreffelijke liederen helpen, dat zij in dien dwazen bundel opgenomen zijn? Of zijn de colleges van den Hoogleraar Visscher daarom reeds verwerpelijk, omdat zij „ingebundeld“ zijn in de uit de revolutie stammende saamstelling der Theol. faculteit? Of is soms elk Schriftgedeelte, dat hier of daar werd opgenomen in een of ander mengelwerk tusschen woorden van Buddha of Confucius, daarom voortaan ook onbruikbaar? — De Professoren Visscher en Schilder moesten elkaar niet meer „meneer“ noemen en ook niet uitzoeken, wie het eerst daarmee begonnen is. Laten ze beiden „broeders“ en Prof. Visscher op Schilders argumenten zakelijk ingaan. Daarmee wordt de waarheid meer gediend dan nu op deze onverklikkelijke wijze.

„Uitzoeken“, wie het eerst begonnen is, lijkt me monnikenwerk. Want ik heb Prof. Dr H. Visscher nog nooit zoo genoemd, zooals Ds Couvée per abuis van mij beweert: Ds Couvée vergist zich.

Vervolgens geven we het woord aan Ds S. Datema („Soester Kerkbode“):

Dan moge de hoogleraar Visscher spreken van grenzeloze oppervlakkigheid, en weet ik het wat voor mooi en liefelijk en fraais al meer, maar wij leggen dat farizeeische gebed gewoon naast ons neer, en slaan de hand aan den ploeg, en gaan voort in historische lijn.

Ds Heij schrijft in „Zeeuwsche Kerkbode“, ziende op de besprekingen ter Synode, over de kerkelijke eenheid en de opwekking daartoe:

In de bespreking werd er op gewezen, dat het wel eenig bezwaar heeft een publiek getuigenis te doen uitgaan. Zoo licht wordt de bedoeling er van misverstaan en ziet men daarin een uiting van hoogmoed en van zelfgenoegzaamheid.

Dat dit bezwaar niet uit de lucht gegrepen was, werd bewezen door wat Prof. H. Visscher over de Synode schreef in het „Gereformeerde Weekblad“, en dat — te onvoorzichtiger ure — door „De Standaard“ werd overgenomen en alzoo algemeen verbreid.

Dat getuigenis qualificeert hij als een soort apostolisch schrijven om het daarmee te disqualificeeren als uit hoogmoed geboren. De hoogleraar schijnt uit te gaan van de gedachte, dat alleen apostelen mogen vermanen. Maar als die apostelen vermanen: „vermaant elkander (1 Thessal. 5:11) en „laet ons op elkander acht nemen, tot opscherping der liefde en der goede werken“ (Hebr. 10:24), dan is er alleen gehoorzaamheid aan dat apostolisch woord, wanneer gedacht wordt aan dat vermanen van elkander.

Op de Synode werd dan ook uitgesproken, dat zul-

een getuigenis schijn van dan ook t

Even later

Het eind hierboven. tuigenis. b. Echter d en insinue en vrome aan beree getuigenis de gehoort lijk eischt Visscher. — fantasie de geestel Kerken grond.

„Kralingsc

Als hij geestelijke titelt als vraagt ge merken v eenheid v het Hooge hannes 12

We schi Gereforme het is er goed, we overtoov wordt gev Gods heil zulke uits vormde l slagen va in dit jaa onbevooro z'n minst

„Dordtsch

Ook is l over de S streken.

Het is Kerk behi predikt, g zoo over

Er ligt kunnen s politiek saamwerk stelling kleur z op belust en alleen

„Amsterd

Wij ga klaren al strijd is hier moet gebod.

We zullen

Ds J. L.

het adres v

Voor a vast, dat Gezangen mag wor zangen“, gehandha

Tegen bezwaar: matischen

Men wi del op on Dogmat

scheiden de inhoud Tegen

een van De invi niet één van God

Ds Schou kwestie, in eerst moet scheidingen

In „De

Wisse, het

Pas op taliteit. f font van keerde n En wat kan dit eigen ge we, maar filosof soonlijkh het comp al niet Het ber maniere

ekker' daarmee
illen volhouden.

meerde pers op
it.

nate kennis te
die de Gerefor-
iek hooren liet.
dechts herhaalt
Stoel des Pa-
Volks. Hij tan-
innerlijk genot-
ende, oud-Gere-
ijk oud-Gerefor-
heet. Ieder, die
r Kaajan heeft
ondeugden van
eweigerd norm-
sheid het recht
ddelijke genade-

Visschers oud-
schrijft in zijn

ir geest als van
oppervlakkig is
en kundig man
weinig objectief
hij, zijn naam
rdig gezelschap
aanwrijft, wat
in der sprekers
l is aan Profes-
sieur zelf eens na
enzelooze opper-
ij hen, van wie
g althans voor-
an zekere groep
sch etiket voor-
onder, dat zulke
h, wat groote en
gebruikt hij zelf
Waarom? Waar-
l is tegen dezen
eens dat klein
groot waart in
u uw boekwerk
Amsterdammer
tie stammende
n eigen broeder-
luwe door Gods
als „stammend
undel moge van
och nog gewoon
eten, dat menig
gezegd, stamt
n liederen stam-
Da Costa. Wat
t, dat zij in dien
zijn de colleges
rom reeds ver-
ijn in de uit de
Theol. faculteit?
er of daar werd
elwerk tusschen
laarom voortaan
en Visscher en
meneer" noemen
daarmee begon-
n Prof. Visscher
ngaan. Daarmee
lan nu op deze

is, lijkt me mon-
isscher nog nooit
van mij beweert;

n De S. Datema

ter spreken van
ik het wat voor
maar wij leggen
ast ons neer, en
un voort in his-

bode", ziende op
erkelijke eenheid

zen, dat het wel
k getuigenis te
bedoeling er van
uiting van hoop-

grepen was, werd
over de Synode
blad", en dat —
Standaard" werd
breid.
een soort aposto-
qualificeeren als
ar schijnt uit te
apostelen moogen
vermanen: „ver-
II) en „laet ons
cherping der lief-
0:24), dan is er
postolisch woord.
ermanen van el-
sporen, dat zul-

een getuigenis heel wel zóó was te stellen, dat elke
schijn van hooghartigheid vermeden wordt. Er werd
dan ook tot een getuigenis besloten.

Even later:

Het eind der bespreking was, dat — gelijk we reeds
hierboven schreven — besloten werd een publiek ge-
tuigenis te doen gaan.

Echter dan niet om — zooals Prof. Visscher beweert
en insinueert — daarin hoog op te doen met roerende
en vrome woorden, van een diepgevoelde behoefte
aan hereeniging van alle Gereformeerden. Bij dat
getuigenis zal niet het gevoel uitgangspunt zijn, maar
de gehoorzaamheid aan wat God in Zijn Woord duidelij-
k eischt van ons en van anderen, ook van Prof.
Visscher. Wat hij dus verder — in hoog zelf-gevoelen
— fantaseert over de „onbewuste zelfverblindende en
de geestelijke verstarring, die in de Gereformeerde
Kerken zou gevonden worden", mist allen feitelijken
grond.

„Kralingsche Kerkbode" merkt op:

Als hij spreekt over onbewuste zelfverblindende en
geestelijke verstarring en den geest der Synode be-
tittelt als „grenzeloze oppervlakkigheid", zie, dan
vraagt ge u toch af: Waar is ook maar iets op te
merken van een ootmoedig biddend begeeren naar
eenheid van Christus-belijders. Leg daar eens naast
het Hoogepriesterlijk gebed van onzen Heiland in Jo-
hannes 17.

We schrijven dit niet in zelfvoldaanheid over onze
Gereformeerde Kerken en over de gehouden Synode,
het is er verre vandaan. We zien de schaduwsijden
goed, we willen ons voor God diep verootmoedigen
over zooveel, dat ook in onze Gereformeerde Kerken
wordt gevonden en dat niet is naar de reinheid van
Gods heiligdom. Maar het moet u ontroeren, als ge
zulke uitspraken leest. Als Prof. Visscher, tot de Her-
vormde Kerk behoorend, nog eens naleest de ver-
slagen van de Haagse Synode der Hervormde Kerk,
in dit jaar gehouden en hij gaat dan eens eerlijk en
onbevooroordeeld vergelijken, zou dan zijn oordeel op
z'n minst niet zeer oppervlakkig zijn?

„Dordtsche Kerkbode" (Ds W. W. Meynen):

Ook is Prof. Visscher weer op hol geraakt, en heeft
over de Synode het vonnis der oppervlakkigheid ge-
stroken.

Het is curieus, hoe iemand, die tot de Hervormde
Kerk behoort, waar nog altijd allerlei leer wordt ge-
predikt, gezangen gezongen, enz. enz. het wagen durft
zoo over anderen te oordeelen. — — —

Er ligt iets bijzonder wrangs in, en het zou bitter
kunnen stemmen, dat een man als Prof. V., die op
politiek en ander terrein met de Gereformeerden
saamwerkt, over hun kerkelijk leven, in tegen-
stelling met anderen, die niet van onze
kleur zijn, nooit iets goeds weet te zeggen, en er
op belust schijnt te zijn, afbrekende kritiek te leveren
en alleen te zeggen en te doen wat ontsticht kan!

„Amsterdamsche Kerkbode" (Ds J. L. Schouten):

Wij gaan hier op zijn schrijven niet in, maar ver-
klaren alleen, dat het met de waarheid in flagranten
strijd is en dat wij met diepe droefheid in onze ziel
hier moeten constateeren een zonde tegen het negende
gebod.

We zullen het nu maar erbij laten.....

**Ds Schouten contra „De Wakker" inzake
(nog) eenige gezangen.**

Ds J. L. Schouten schrijft in „Amst. Kerkbode" aan
het adres van „De Wakker":

Voor allen, die der zake kundig zijn staat toch
vast, dat de invoering van den bundel „Evangelische
Gezangen" in de Ned. Herv. Kerk niet op één lijn
mag worden gesteld met het bundeltje „Eenige Ge-
zangen", gelijk dat op de Synode te Middelburg werd
gehandhaafd en uitgebreid.

Tegen de Evangelische Gezangen bestond tweërlei
bezwaar: één van kerkrechtelijken en één van dog-
matischen aard.

Men was kerkrechtelijk bezwaard, omdat deze bun-
del op onwettige wijze in de kerk was ingevoerd.

Dogmatisch was men bezwaard, omdat er onder-
scheidene gezangen in gevonden werden, waarvan
de inhoud in strijd was met Gods Woord.

Tegen het thans aangenomen bundeltje kan niet
één van deze twee bezwaren worden ingebracht.

De invoering had op wettige wijze plaats en tegen
niet één van de aangenomen liederen kan, op grond
van Gods Woord, bezwaar worden ingebracht.

Ds Schouten meent, dat de „Wekker"-redacteur in
kwestie, indien hij de eenheid wil, zijn lezers maar eens
eerst moet inlichten omtrent deze doodeenvoudige onder-
scheidingsen.

**De „ik", de „persoonlijkheid"s, en de
(cultuur) pluriformiteitsopvatting van
Apeldoorn?**

In „De Wakker" schrijft één der redacteurs, (G.)
Wisse, het volgende:

Pas op Europa is goeddeels van ééne zelfde men-
taliteit. Het Oosten is weer anders, men bega niet de
fout van te meenen, dat is 't Oosten van een ver-
keerde mentaliteit, neen er is ook hier pluriformiteit.
En wat wordt hierbij nu de groote kwestie? Dit: hoe
kan dit alles nu op mij inwerken tot verrijking van
eigen geest — wie reist gaat filosofieeren, zeiden
we, maar nu ziet ge de stelling ook omgekeerd: wie
philosoof is, wil en gaat reizen. Ons „ik", onze per-
soonlijkheid, onze ons eigene mentaliteit etc. is niet
het complete, niet het één en het ál. Wat is er nog
al niet meer van me te maken, uit me te groeien!
Het bereiken van andere werelddelen is een der
manieren om... mezelf te vinden; om mezelf te ana-

lyseeren; ook op te bouwen, te completeeren enz.
enz. Ik geef maar een kleine aanwijzing ten deze als
richtingslijn voor onze bezinning op deze dingen.
Verrijking van eigen geest ontstaat door aanraking
met andere geestesrijdommen in de menscheids-
pluriformiteit.

Als de „Wekker"-lezers dit allemaal begrepen, zouden
ze er waarschijnlijk even beduusd van staan, als ik.
Ik, persoonlijkheid, mentaliteit, naast elkaar. Plurifor-
miteit der menscheid, cultureel waarschijnlijk. Is dit
Apeldoornsche leer?

Kentheorie van Apeldoorn?

Dezelfde auteur schrijft in hetzelfde blad:

Ik wil maar zeggen: de mensch is niet te vinden
in dezen of dien mensch; en de idee mensch, „het"
mensch ligt nóg hooger. Ik moet door bestudeering
en contact met het vele zien te komen tot het ééne;
van objecten tot begrip en van begrip tot de idee
opklommen.

We zien hier weer hoe eerst in de menscheid
de mensch verschijnt. De mensch in één persoon, d.i.
in wien al de idee van mensch, en dan bepaald van
mensch Gods ligt uitgedrukt; dus de ideale mensch,
de centrale mensch, dit is de Zoon des menschen;
onzer één; en toch als de zoon boven allen uit, die
mensch is verschenen in den Christus Gods. De apos-
tel zegt niet zonder reden de mensch Christus
Jezus. En zoo kan in Hem alle volk opgenomen en
uit Hem tot God oprijzen in heerlijkheid. Hij de wortel
en het geslacht Davids. Voor den troon staan ze uit
alle geslachten, talen enz. Eerst in die alle schit-
tert het verlorne Beeld Gods. Zoo rijk is dat Beeld.
En Jezus Christus de Heere het Hoofd uit Wien het
geheele lichaam opwast.

We zouden nog eens moeten praten met elkaar over
deze filosofie, voordat we konden samenkomen. Voor-
loopig hoop ik, dat onze studenten bewaard worden
voor het geloof in de mythe van „het" mensch. En
vooral voor de nog mythische mythe van „het" mensch,
boven ons allen uit verschenen in Christus Jezus. Het
eene is al even ongereformeerd gedacht als het andere.
Intusschen is de geachte schrijver weer aangekomen
in de plaats, die hij hier noemt: „het..... Nederlandsche
Jeruzalem". De stippeltjes zijn niet van mij, doch van
den auteur zelf.

**Interessant nieuws uit het Fransche
protestantisme.**

In „De Stroom" (vrijzinnig) schrijft Paul Ruscart,
die uit Fransche ouders in Waalsch België geboren is,
gedurende den oorlog aan de zijde der Flamingtonen
stond, ook in Holland geweest is, socialist en anti-mil-
litarist is, een artikel over een interview, waarin over
het Fransche protestantisme vragen gesteld en beant-
woord werden:

Wij vermeldde reeds, dat het Fransche Protestan-
tisme in twee groote groepen verdeeld is: De Gere-
formeerde en de Evangelisch gereformeerde kerk.
De scheuring is begonnen in 1872 na jaren van he-
vige polemiek. De verschillen waren reeds aan den
dag gekomen in 1848, toen Frédéric Monod en de
Gaspard de groep van vrije kerken gesticht hadden.
Deze groep sluit zich in 1905 aan bij de linkervleugel
van de Evangelisch Gereformeerde kerk om van dat
jaar af definitief en officieel de nieuwe eenheid: de
„Gereformeerde kerk" op te richten. Sederdi dien tijd
verliezen de polemieken hun heftig karakter en tegen-
woordig zijn ze zeer gematigd. Toch blijft de
uiterste rechtervleugel in de Evangelisch gerefor-
meerde kerk, gesterkt door de neo-calvinistische be-
weging, streng afkeurend staan tegenover wat zij
het „theïsme" der vrijzinnige Protestanten noemen.
Omgekeerd kunnen de jongeren in de Gereformeerde
kerk niet begrijpen, hoe de ouderen in hun eigen
kerk samen met de leden der Evangelisch-gerefor-
meerde kerk aanspraak maken op het „geestelijk Pri-
maat", dat zij boven en tegenover het „Intellectueel
Primaat" stellen.

Desondanks heeft de laatste synode der Gerefor-
meerde kerk, gehouden te Parijs in het Oratoire, een
besluit van de Evangelische gewestelijke synode
van het departement Le Drôme overgenomen en aan
de nationale synode der Evangel. Geref. kerk een
schrijven gericht, waarin werd voorgesteld om „een
gemeenschappelijke actie te beginnen met het doel
de voorwaarden te vinden om tot eenheid te komen".
De Evangel. synode, te Auteuil vergaderd, heeft daar-
op in bevestigenden zin geantwoord.

Ik heb den predikant François Méjean, secretaris
van de nationale Evangel. synode en den predikant
Wilfred Monod, tevens professor aan de theologische
faculteit te Parijs, om hun oordeel over deze een-
heidspoging verzocht. De eerste kon zich, gezien zijn
positie, hierover nog niet uitspreken, maar kwam er
voor uit, dat hij met sympathie deze strevingen in
beide kampen volgde. Monod zeide, dat hij in de mo-
gelijkheid van een weldragen ervan geloofde. Monod,
schrijver van „Jezus of Barabbas" en vele andere
bezielde geschriften, was trouwens steeds een vurig
voorstander van deze eenheid. Hij schreef onlangs
nog: „Het Fransche Protestantisme zal, zoolang het
verdeeld blijft, onmachtig en onwaardig zijn om het
Evangelie te brengen in ons land, dit strategisch punt
van het koninkrijk Gods op onze planeet".

„Denkt gij dan" — zoo vroeg ik hem — „dat de
Evangelische kerk ooit den eisch zal loslaten om zich
te vereenigen op den grondslag van de apostolische
geloofsbelijdenis, welke eisch voorheen en vooral op
de befaamde synode van 1872 een van de hoofdoor-
zaken van de scheuring was? Gaat het niet om de vraag
van het supra-naturalisme?"

„U bedoelt de opstanding des vleesches" — ant-
woordt Monod.

„Ik heb uit verschillende gesprekken den indruk
gekregen, alsof de Evangel. kerk aangaande dit punt
zich inschikkelijk zou betoonen dan over de vraag
van Christus' bovennatuurlijke geboorte en zijn her-
rijzenis uit het graf".

„Ik zie niet in", hernam Monod — „hoe zij op dit
eene punt zouden kunnen toegeven en op de andere
niet. Het supranaturalisme moet in zijn geheel aan-
genomen of verworpen worden. Maar in beide kam-
pen gaan er stemmen op, die zeggen, dat er in Frank-
rijk plaats is voor beide kerken en dat toch een
samenwerken mogelijk zou zijn. Hebben wij niet reeds
de „Federatie der Protestantsche kerken", die ons
tegenover het buitenland vertegenwoordigt en ons bij
den arbeid op menig terrein tesamen brengt?"

Het is bekend, dat Monod zich veel bezig gehouden
heeft met sociale en politieke kwesties. Vandaar dat
ik hem deze vraag deed: „Gaan de theologische ver-
schillen onder u parallel met de verschillende sociale
inzichten? Méjean en Brunet ontkenden dit".

„In de beide kerken worden alle sociale opinies
aangetroffen. Vandaar dat een mijner beste leerlingen,
die vermoedelijk mijn opvolger in de theologische
faculteit zal zijn, predikant is in de Evangel. kerk,
terwijl hij op sociaal gebied uiterst linksch staat. De
verdraagzaamheid in deze dingen is in beide kerken
zoo ruim als 't maar kan".

„Ik heb vernomen" — zoo ga ik voort — „dat de
Evangelische kerk, weliswaar zeer behoedzaam, de
dienstweigering op gewetensbezwaren afried, zonder
haar te veroordeelen".

„Men verwijt de theologische faculteit van Parijs,
dat ze „een broedplaats van dienstweigeraars" is.
Deze kwestie is overigens buitengewoon ingewikkeld
en moeilijk. Ik heb juist mijn standpunt daaromtrent
uitgezet in het laatste nummer van „Le Christiani-
sme social".

„U hebt mij gezegd, dat u vanavond naar Servië
vertrekt. Is dat om deel te nemen aan de oecumeni-
sche bijeenkomst voor practisch Christendom?"

„Ja. Ik was eerst niet van plan er heen te gaan,
maar ik doe het nu in de hoop daar Pastor Müller
te ontmoeten, die een steunpilaar van Hitler is ge-
worden. Ik heb hier een fotografie van Müller op
den kansel en achter hem den Christus tusschen twee
hakenkruisen. Het is een schandaal! Ik zal hem vra-
gen of zij Christus weer tusschen de moordenaren
willen plaatsen en dat nog wel in een tijd, waarin
God ons stelt voor de vraag: Wilt gij lieden u van het
dierlijk standpunt tot het menscheijke verheffen,
ja of neen! En zoolang oorlogen mogelijk zijn, berei-
ken wij het menscheijke standpunt niet".

En met stijgende warmte in zijn stem, vervolgde
hij: „In welk een felbewogen tijd leven wij! Onze ker-
ken hebben het zwaar te verantwoorden, maar dat is
heel goed. Overal steekt de reactie het hoofd op. Maar
toen Jezus den boezen geest uitdreef, heeft die zich
ook niet verweerd tot het uiterste? Wij zullen mis-
schien ook vervolgd worden, zooals het nu reeds ge-
beurt met die Protestanten in Pruisen, die tot de
groep „Evangelie en Kerk" behooren en die verklaard
hebben dat het Arische programma niet met het
Evangelisch geloof te verzoenen is.

„Ik voor mij" — merkte ik op — „ben het eens met
Vinet, die gezegd heeft dat vervolgd worden de nor-
male toestand der Christelijke kerk is".

Tijdens ons gesprek moest ik er aan denken, dat
Wilfred Monod de stichter is van die kleine bewonde-
renswaardige groep „Les Veilleurs" genoemd, die de
gelofte van armoede hebben afgelegd en er naar
streven om hun leven in harmonie te doen zijn met
den geest der Zaligsprekingen. Ik ken de vroomheid
dezer menschen, die men Protestantsche Franciscan-
ers zou kunnen noemen en ik weet welk een prachtig
werk zij verrichten op sociaal gebied en in hun be-
oefening van heilzadigheid (dit vaak misbruikte woord
in den hoogsten zin opgevat). Zij zijn ook zoekende
naar een nieuwe liturgie. In de Kapel te Parijs, ge-
schenken van een „Veilleuse" aan de theologische facul-
teit, komen studenten en professoren gedurende den
academischen cursus dagelijks samen tot een wij-
dingdienst. Drie professoren der faculteit zijn „Veil-
leurs". De liturgische kwestie is trouwens aan de
orde, zoolwel in de Gereformeerde als in de Evange-
lische kerk. Men is van meening, dat de verderfelijke
invloed die uitgaat van de eenigheid onder de Pro-
testanten, zou kunnen worden tegengegaan door ver-
betering en verheffing van den eeredienst.

„Ik misken geenszins" — schrijft Wilfred Monod
— „de goddelijke kracht van het Paulinisch spiritu-
alisme en de heerlijkheid van Luthers evangelische
vrijheid. Maar deze beide grooten hebben met hun
voorbeeld aangetoond dat de inspiratie, wanneer ze
niet vervangen wordt door methode en discipline, om
levend te blijven de organisatie noodig heeft. De be-
vruchte cel organiseert het lichaam dat uit haar
voortkomt, een teeken van haar levenskracht. Laat
ons dus den eeredienst gebruiken, niet als een ver-
dienstelijk werk, maar om zelf te groeien, te worden.
Invloed uit te stralen op de wijze der radio-activiteit".
Ook Ds Méjean had mij reeds medegedeeld, dat in
verschillende kerken opmerkelijke proeven werden
genomen om aan de liturgie en de inrichting, den
bouw der kerken meer inhoud, warmte en effect te
geven.

Men bedenke wel, dat de schrijver socialist is, en
dat de naam „gereformeerd" hier van wat wij daar
onder verstaan ongeveer even ver verwijderd is als het
oosten van het westen. „Gereformeerd" kan óók worden
opgevat als „hersteld"; reeds deze enkele herinnering,
die heusch dezen keer niet op het binnenland ziet,
bewijst, dat men zich in dit woord niet vergissen moet.

K. S.